

Η εκπαίδευση ως κοινωνικός θεσμός και η αριστερά

Η εκπαίδευση ως κοινωνικός θεσμός καλείται κάθε φορά να υπηρετήσει την κρατούσα τάξη πραγμάτων. Να προετοιμάσει με τέτοιο τρόπο το νέο άνθρωπο, ώστε αυτός να ενταχθεί ομαλά στο πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό γίγνεσθαι.

Σήμερα, την εποχή της παγκοσμιοποίησης των αγορών, της αβεβαιότητας και της ανασφάλειας, της καινοτομίας, της πληθώρας των πληροφοριών και της έκρηξης των γνώσεων, την εποχή της εικόνας, της επαπειλούμενης περιβαλλοντικής καταστροφής, των έντονων κοινωνικών ανισοτήτων και των έντονων αλλαγών σε κάθε πεδίο της ανθρώπινης δραστηριότητας, την εποχή της οικονομικής μετανάστευσης και των νεόπτωχων, πώς πρέπει να προετοιμάσει η εκπαίδευση το νέο άνθρωπο ώστε, αφενός να μπορεί να αντιλαμβάνεται την πολύπλοκη και πολυσύνθετη πραγματικότητα και αφετέρου να μπορεί να προτείνει λύσεις για την αναμόρφωση του κόσμου προς την κατεύθυνση της ειρήνης, της δημοκρατίας, της κοινωνικής δικαιοσύνης και της οικολογικής ισορροπίας, στην προοπτική τελικά της διάσωσης της ανθρωπότητας;

Σήμερα αρκεί να έχουμε μία εκπαίδευση συμμόρφωσης και κομφορμισμού; Και ποια μπορεί να είναι τα χαρακτηριστικά της σε έναν κόσμο έντονα μεταβαλλόμενο;

Ας εξετάσουμε σύντομα κάποιες από τις πλευρές της πραγματικότητας που ζούμε και ποιες μπορεί να είναι οι απαιτήσεις στο πλαίσιο αυτής της πραγματικότητας από το νέο άνθρωπο και την εκπαίδευσή του.

Η παγκοσμιοποίηση των αγορών θέτει με έντονο τρόπο το ζήτημα της δημοκρατίας και της κυριαρχίας των εθνών. Οι εκλεγμένες κυβερνήσεις καλούνται να διοικήσουν μέσα στο πλαίσιο που καθορίζουν οι διεθνείς οργανισμοί και οι διεθνικές επιχειρήσεις. Κάθε πολίτης σήμερα καλείται να είναι πολίτης της χώρας του και ταυτόχρονα πολίτης του κόσμου. Αυτό απαιτεί, πέρα από καλή ενημέρωση, ουσιαστική γενική παιδεία, αναλυτική και συνθετική σκέψη, ελεύθερη βούληση και κυρίως τη δυνατότητα σφαιρικής θεώρησης της πραγματικότητας.

Σήμερα τίθεται σε πρώτη προτεραιότητα η διαφύλαξη του **φυσικού περιβάλλοντος**. Η υπερεκμετάλλευση των πλουτοπαραγωγικών πηγών της Γης για την αύξηση των κερδών και την ικανοποίηση των, τεχνητών εν πολλοίς, αναγκών οδηγεί το γήινο οικοσύστημα στα όριά του.

Η διαφύλαξη του φυσικού περιβάλλοντος, πέρα από την αντιμετώπιση του άλογου και καταστροφικού καταναλωτισμού, που τείνει να πάρει τη θέση ιδεολογίας, απαιτεί τη διαμόρφωση ενός άλλου αξιακού συστήματος, που έχει να κάνει με την ανάπτυξη της οικολογικής και κοινωνικής συνείδησης, της αλληλεγγύης, της συνεργασίας και, βέβαια, της αναδιανομής του πλούτου προς όφελος των αδυνάτων, αφού το οικοσύστημα δεν αντέχει περαιτέρω ανάπτυξη.

Η οικονομική μετανάστευση, ως συνέπεια των τεράστιων οικονομικών ανισοτήτων, δημιουργεί πολυ-πολιτισμικές κοινωνίες, η ομαλή λειτουργία των οποίων προϋποθέτει καλλιέργεια της αποδοχής του άλλου, ένταση της αλληλεγγύης και της προστασίας των αδυνάτων, ημεδαπών και αλλοδαπών. Σε διαφορετική περίπτωση που θα επικρατήσει ο ρατσισμός, ο αποκλεισμός και ο ατομισμός, κινδυνεύει να μετατραπεί η κοινωνία σε «θέατρο» βαρβαρότητας...

Η **εφαρμοσμένη γνώση**, η οποία είναι βασική συνιστώσα της παραγωγικής διαδικασίας, απαξιώνεται εξαιρετικά γρήγορα, γεγονός που απαιτεί από όλους τους εργαζόμενους να διαθέτουν την ικανότητα της δια βίου μάθησης και εξέλιξης.

Η νέα μορφή οργάνωσης της εργασίας στις προηγμένες χώρες βασίζεται στις νέες τεχνολογίες και στην πολυειδικευμένη και πολυεπιδέξια ομάδα εργασίας, η οποία μπορεί να απαρτίζεται από εργαζόμενους με πολύ διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο. Η αποτελεσματική συνεργασία της ομάδας βασίζεται στην αλληλεγγύη, στην πρωτοβουλία, στην ανάληψη ευθύνης, στη δημιουργικότητα, στην αναλυτική και συνθετική σκέψη και στη σφαιρική θεώρηση όλης της παραγωγικής διαδικασίας. Η ομάδα οφείλει να καινοτομεί σε μεθόδους και προϊόντα. Να μπορεί δηλαδή να βλέπει με ανατρεπτική ματιά το παραγωγικό γίγνεσθαι και όχι μόνο.

Η επέλαση του νεοφιλελευθερισμού, που θέλει να τα αλλάξει όλα, κυρίως εις βάρος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της κοινωνικής πρόνοιας και της εργασιακής ασφάλειας, δίχως να υπόσχεται τίποτα, βυθίζει τους ανθρώπους στην **αβεβαιότητα και την ανασφάλεια**. Ο έλεγχος των φόβων μας, που προέρχονται από αυτή την αδιέξοδη και βάρβαρη πολιτική, προϋποθέτει την ανάπτυξη της αλληλεγγύης, της συνεργασίας και της κοινωνικής συνείδησης. Ο σημερινός άνθρωπος κατακλύζεται από πλήθος **πληροφοριών**, άχρηστων και ασήμαντων έως εξαιρετικά χρήσιμων και απαραίτητων. Επομένως καλείται να αξιολογεί, να ταξινομεί και να επεξεργάζεται αυτές τις πληροφορίες, προκειμένου να παραγάγει νέες πληροφορίες και γνώσεις, τόσο στο πλαίσιο της εργασίας του όσο και εκτός αυτής, ως πολίτης και ως άτομο. Σε διαφορετική περίπτωση ο ορυμαγδός αυτός των πληροφοριών γίνεται

φραγμός προς τη γνώση και την ενημέρωση. Επιπλέον, καθώς οι νέες τεχνολογίες καταργούν τις θέσεις ρουτίνας και τις χειρωνακτικές εργασίες, η πλειονότητα των εργαζομένων εργάζεται κυρίως πνευματικά. Επομένως θα πρέπει να έχουν αναπτύξει ικανότητες επεξεργασίας των πληροφοριών και σφαιρικής θεώρησης των πραγμάτων. Η ανάπτυξη αυτών των ικανοτήτων προϋποθέτει μια εκπαίδευση ερευνητική, κριτική και πρωτοβουλιακή και όχι μνημονική.

Η κυριαρχία της **επιλεγμένης εικόνας** και ο ρόλος των μεγάλων Μ.Μ.Ε. δημιουργούν μία πλαστική αναπαράσταση της πραγματικότητας. Μαζί με τον άκρατο καταναλωτισμό, τείνουν να χειραγωγούν τον πολίτη προς την κατεύθυνση που κάθε φορά επιδιώκουν.

«Η τηλεόραση παράγει εικόνες και καταργεί τις έννοιες και έτσι η ικανότητά μας για διανοητική αφαίρεση ατροφεί και μαζί ατροφεί και η ικανότητά μας για κατανόηση» αναφέρει ο Τζ.Σαρτόρι σε συνέντευξή του....

Σε αντίθεση με τις απαιτήσεις της εργασίας και της υπεύθυνης στάσης των ανθρώπων απέναντι στο περιβάλλον και την κοινωνία, η επιλεγμένη εικόνα διαμορφώνει έναν άνθρωπο με μειωμένη κριτική ικανότητα, ένα παθητικό και ετερόνομο άτομο που αδυνατεί να κατανοήσει τον κόσμο, επομένως άλλοι αποφασίζουν για τη μοίρα του. Η αντίσταση στη χειραγωγήση αυτή του ανθρώπου δεν μπορεί παρά να είναι μία χειραφετική παιδεία – εκπαίδευση, που, πέρα από τα άλλα, θα διδάσκει τους μαθητές και πώς να βλέπουν και πίσω από την εικόνα.

Οι **καινοτομίες**, που στις μέρες μας είναι το βασικό ζητούμενο, τόσο σε επίπεδο παραγωγής, όσο και στις υπηρεσίες, προϋποθέτουν την ενεργό συμβολή όλων των ανθρώπων. Κάθε άνθρωπος έχει τις δικές του κλίσεις, τα ταλέντα, τις επιδιώξεις και τις επινοήσεις του, επομένως όλοι μπορούν να συνεισφέρουν στην πρόοδο της κοινωνίας. Όλοι, εφόσον έχουν μian ομαλή εκπαιδευτική διαδρομή, που τους το επιτρέπει.

Συνοψίζοντας, διαπιστώνουμε ότι σήμερα ο κόσμος για να λειτουργήσει, να αναμορφωθεί και να διασωθεί από όσα τον απειλούν, θέλει όλοι οι άνθρωποι, ως άτομα, πολίτες και εργαζόμενοι, να διαθέτουν καλή γενική παιδεία, κριτικό, ανατρεπτικό βλέμμα, δυνατότητα σφαιρικής θεώρησης των πραγμάτων, δυνατότητα αυτομόρφωσης και εξέλιξης, επινοητικότητα, δημιουργικότητα, κοινωνική και περιβαλλοντική συνείδηση, να διακρίνονται για την αλληλεγγύη και την υπεράσπιση των αδυνάτων, να μπορούν να δρουν συλλογικά και να συνεργάζονται αρμονικά, να σέβονται τους άλλους ανθρώπους, ανεξάρτητα από φύλο, θρησκεία, χρώμα, εθνικότητα και την όποια αναπηρία. Με άλλα λόγια, η σύγχρονη κοινωνία, στη θετική εξέλιξή της, χρειάζεται ένα πλήρως **χειραφετημένο** άτομο. Όπως κατά τη γνώμη μου θα πρέπει να το θέλει και η σύγχρονη Αριστερά προκειμένου να μπορέσει να οικοδομήσει μελλοντικά

έναν άλλο πολιτισμό, βασισμένο στην ολόπλευρη απελευθέρωση όλων των ανθρώπων και τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος. Είναι όμως εφικτή μια τέτοια εκπαίδευση του ανθρώπου; Μια χειραφετική εκπαίδευση, μακριά από τον κομφορμισμό, τη συμμόρφωση και την απομνημόνευση;

Οι σύγχρονες θεωρίες μάθησης, μετά από μελέτες και έρευνες δεκαετιών, έχουν καταλήξει ότι η ενεργός, θεματική, ομαδική και ερευνητική μάθηση έχει καλύτερα αποτελέσματα από την παροχή τεμαχισμένης γνώσης σε ένα πλαίσιο ανταγωνιστικής και μετωπικής διδασκαλίας. Μέσω αυτών των τρόπων μάθησης αναπτύσσονται οι κοινωνικές δεξιότητες (συνεργασία, αλληλεγγύη, πρωτοβουλία, επινοητικότητα, ανάληψη ευθύνης, ενσυναίσθηση κ.ά), αναπτύσσεται η ικανότητα για σφαιρική προσέγγιση της πραγματικότητας, μαθαίνουν οι μαθητές πώς να μαθαίνουν, αναπτύσσεται η κριτική ικανότητα, η αναλυτική και συνθετική σκέψη, προάγεται η αντιρατσιστική στάση αξιοποιώντας και όχι αποκλείοντας τη διαφορετικότητα και δίνονται στους μαθητές ευκαιρίες να ανιχνεύσουν τις κλήσεις και τα ενδιαφέροντά τους. Επίσης αναπτύσσεται η δημοκρατική και η κοινωνική συνείδηση των νέων ανθρώπων.

Σήμερα η Αριστερά μπορεί να ζητήσει ένα σχολείο ανοιχτό όλη τη μέρα, σε συνεχές δούναί και λαβείν με την τοπική κοινότητα, οργανωμένο στη βάση εργαστηρίων και σπουδαστηρίων, που θα επιτρέπει και θα προτρέπει τους μαθητές να πειραματίζονται και να ερευνούν, να συντάσσουν ομαδικές και ατομικές εργασίες και να κατασκευάζουν έργα. Μέσα από αυτή τη διαδικασία κάθε μαθητής, ακολουθώντας το δικό του δρόμο με το δικό του ρυθμό, δίχως ανταγωνισμούς, αλλά με συνεργασία, ανακαλύπτει τον εαυτό του και καλλιεργεί τις δεξιότητές του, αναπτύσσοντας ολόπλευρα την προσωπικότητά του. Ένα σχολείο δίχως τάξεις και ηλικιακές ταξινομήσεις γίνεται ελκυστικό, γοητευτικό και παραγωγικό, προετοιμάζοντας τους μαθητές του για μια δυναμική και όχι κομφορμιστική ένταξη στο κοινωνικό γίγνεσθαι.

